

TA'LIM JARAYONIDA OTA-ONANING O'RNI

**Parmanov Abdusamad Abdushukurovich,
G'allaorol tuman maktabgacha va maktab
ta'lim bo'limiga qarashli 15-sonli
umumta'lim maktabi o'qituvchisi**

**Bekmurotov Shuxrat Eryigitovich,
G'allaorol tuman maktabgacha va maktab
ta'lim bo'limiga qarashli 41-sonli
umumta'lim maktabi o'qituvchisi**

Annotatsiya. Ushbu maqolada ta'lim jarayonida ota-onalarning o'rni va mas'uliyati, oilaviy tarbiyaning o'quvchilarning bilim olish faoliyatiga ta'siri hamda maktab va oila hamkorligining pedagogik ahamiyati tahlil qilingan. Shuningdek, o'quvchilarda bilimga qiziqishni oshirish, ma'naviy-axloqiy sifatlarni shakllantirish va mustaqil fikrlaydigan barkamol shaxsni tarbiyalashda ota-onalarning vazifalari asoslab berilgan. Maqolada ota-onalarning ta'lim jarayonidagi ishtirokini kuchaytirishga qaratilgan amaliy yo'nalishlar taklif etilgan.

Kalit so'zlar: ta'lim, tarbiya, ota-ona, oila, maktab, hamkorlik, farzand kamoloti, ma'naviy tarbiya, bilim, mas'uliyat.

Аннотация. В данной статье анализируются роль и ответственность родителей в образовательном процессе, влияние семейного воспитания на учебную деятельность обучающихся, а также педагогическое значение сотрудничества школы и семьи. Обосновываются задачи родителей в повышении интереса обучающихся к знаниям, формировании у них духовно-нравственных качеств и воспитании самостоятельно мыслящей, гармонично развитой личности. В статье предлагаются практические направления усиления участия родителей в образовательном процессе.

Ключевые слова: образование, воспитание, родители, семья, школа, сотрудничество, развитие ребёнка, духовное воспитание, знания, ответственность.

Abstract. This article analyzes the role and responsibility of parents in the educational process, the influence of family upbringing on students' learning activities, and the pedagogical significance of cooperation between school and family. It also substantiates the responsibilities of parents in fostering students' interest in learning, shaping their spiritual and moral qualities, and raising independent-minded, well-rounded individuals. The article proposes practical directions for strengthening parental involvement in the educational process.

Keywords: education, upbringing, parents, family, school, cooperation, child development, spiritual and moral education, knowledge, responsibility.

“Farzand kamoloti” va “ma’naviy tarbiya” iboralarining tarjimasi jurnal talabiga qarab o’zgarishi mumkin. Masalan, inglizchada “child development” o’rniga “personal development of the child” ham ishlatiladi. Xohlasangiz, bu tarjimalarni Word fayldagi maqolaga ham qo’shib beraman.

Ta’lim va tarbiya shaxs kamolotini belgilovchi asosiy omillardan biri hisoblanadi. Bolaning kelgusida qanday shaxs sifatida shakllanishi, birinchi navbatda, oilaviy tarbiya, ta’lim muhitida egallangan bilim va ko’nikmalar hamda ijtimoiy muhit bilan o’zaro munosabatlarga bog’liq. Shu nuqtai nazardan, ota-onaning farzand ta’lim-tarbiyasidagi o’rni alohida ilmiy-pedagogik ahamiyat kasb etadi.

Oila bola shaxsini shakllantirishning birlamchi ijtimoiy instituti sifatida e’tirof etiladi. Bola dastlabki bilimlarni, muomala madaniyatini, axloqiy me’yorlarni hamda yaxshilik va yomonlik haqidagi tasavvurlarni aynan oilada o’zlashtiradi. Keyingi bosqichda maktabda olingan bilimlar va pedagoglar tomonidan berilgan yo’l-yo’riqlar oilaviy tarbiya bilan uyg’unlashib, shaxsning har tomonlama rivojlanishini ta’minlaydi.

Hozirgi davrda yosh avlodni har tomonlama rivojlantirish, sifatli ta’lim berish va mustaqil fikrlash ko’nikmalarini shakllantirishda ota-onalar, pedagoglar va ta’lim muassasalari o’rtasidagi hamkorlik muhim omil sifatida namoyon bo’ladi. Mazkur maqolaning maqsadi ota-onaning ta’lim jarayonidagi o’rnini nazariy jihatdan tahlil qilish hamda uning ishtirokini kuchaytirishning amaliy yo’nalishlarini aniqlashdan iborat.

Ota-onaning farzand ta’limidagi asosiy vazifalaridan biri bolada bilim olishga nisbatan barqaror qiziqish uyg’otishdan iborat. O’quvchining o’qishga munosabati ko’p jihatdan oilaviy muhit bilan belgilanadi. Ota-onaning kitob mutolaasiga e’tibor qaratishi, yangi bilimlarni o’zlashtirishga intilishi va bolaning savollariga ochiq munosabatda bo’lishi farzandning bilishga bo’lgan ichki motivatsiyasini oshirishga xizmat qiladi.

Shuningdek, ota-onalar bolaning dars tayyorlashi uchun qulay shart-sharoit yaratishi, kun tartibini to’g’ri tashkil etishiga ko’maklashishi hamda o’zlashtirish darajasini muntazam kuzatib borishi maqsadga muvofiq. Bunda bolaga ortiqcha bosim o’tkazish yoki uni boshqa o’quvchilar bilan solishtirish pedagogik jihatdan o’zini oqlamaydi. Aksincha, bolaning individual qobiliyati, qiziqishi va imkoniyatlarini hisobga olishga asoslangan yondashuv samaraliroq hisoblanadi. boshqa bolalar bilan solishtirish to’g’ri emas. Aksincha, uning individual qobiliyatlari, qiziqishlari va imkoniyatlarini hisobga olish zarur.

Farzandning kichik yutuqlarini e’tirof etish, qiyinchiliklar yuzaga kelganda ko’mak berish va xatolaridan to’g’ri xulosa chiqarishga o’rgatish ota-onaning muhim vazifalari qatoriga kiradi. Bunday munosabat o’quvchida o’ziga ishonch, mas’uliyat va qat’iyat kabi shaxsiy sifatning shakllanishiga ijobiy ta’sir ko’rsatadi.

Oiladagi sog'lom ma'naviy-psixologik muhit bolaning ta'lim olish faoliyatiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Mehr-muhabbat, o'zaro hurmat, samimiy muloqot va ishonch qaror topgan oilalarda voyaga yetayotgan bolalar, odatda, o'z fikrini erkin ifodalash, muammolarni mustaqil hal etish va yangi bilimlarni egallashga nisbatan yuqori faollik namoyon etadi.

Aksincha, oiladagi doimiy nizolar, befarqlik, haddan tashqari qattiqqo'llik hamda bola fikrining inkor etilishi uning psixologik holatiga va o'qishga bo'lgan qiziqishiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu sababli ota-onalar farzandlari bilan muntazam muloqot olib borishi, ularning his-tuyg'ulari va muammolariga e'tiborli bo'lishi zarur.

Bundan tashqari, oilada kitobxonlik madaniyatini rivojlantirish alohida ahamiyatga ega. Birgalikda kitob o'qish, o'qilgan asarlar yuzasidan fikr almashish, muzey va kutubxonalarga tashrif buyurish bolaning dunyoqarashini kengaytiradi hamda nutqi, tafakkuri, tasavvuri va ijodiy qobiliyatlarining rivojlanishiga xizmat qiladi.

Ta'lim samaradorligini oshirishning muhim shartlaridan biri maktab va oila o'rtasida barqaror hamkorlikni yo'lga qo'yishdir. Agar o'qituvchi bolaga bilim berish vazifasini bajarsa, ota-ona mazkur bilimlarning mustahkamlanishi va kundalik hayotda qo'llanilishi uchun zarur shart-sharoitni ta'minlaydi. Demak, ta'lim-tarbiya jarayoni har ikki tomonning faol ishtirokini taqozo etadi.

Ota-onalarning yig'ilishlarda qatnashishi, sinf rahbari va fan o'qituvchilari bilan muntazam aloqa o'rnatishi hamda farzandining o'zlashtirishi va xulq-atvori haqida xabardor bo'lishi ta'lim sifatining yaxshilanishiga xizmat qiladi. Bola ayrim fanlarni o'zlashtirishda qiyinchilikka duch kelgan taqdirda, ota-ona va o'qituvchi muammo sabablarini birgalikda aniqlashi hamda uni bartaraf etish chora-tadbirlarini belgilashi lozim.

Shu bilan birga, hamkorlik faqat o'quvchining kamchiliklarini muhokama qilish bilan cheklanmasligi kerak. Uning qobiliyati, qiziqishlari va erishgan natijalarini aniqlash hamda kelgusi maqsadlarini belgilash ham mazkur hamkorlikning ajralmas qismi hisoblanadi. Ota-ona va o'qituvchining o'zaro qo'llab-quvvatlashi bolada ta'limga nisbatan ijobiy munosabat shakllanishiga zamin yaratadi.

Bola, odatda, kattalarning nasihatidan ko'ra ularning kundalik xatti-harakatlaridan ko'proq o'rnak oladi. Shu bois ota-onaning shaxsiy namunasi farzand tarbiyasida alohida o'rin tutadi.

Ota-ona rostgo'y, mehnatsevar, intizomli va mas'uliyatli bo'lgan taqdirda, farzandda ham ushbu sifatlarning shakllanish ehtimoli ortadi. Vaqtni qadrlash, va'daga vafo qilish, boshqalarga hurmat bilan munosabatda bo'lish va zimmasidagi vazifalarni bajarish kabi odatlar, avvalo, oilada o'zlashtiriladi. va'daga vafo qilish, boshqalarga hurmat bilan munosabatda bo'lish va o'z zimmasidagi vazifalarni bajarish kabi odatlar, eng avvalo, oilada o'rganiladi.

Shuningdek, ota-onaning o'z ustida ishlashi va bilimini muntazam oshirib borishi farzand uchun ijobiy ibrat vazifasini o'taydi. Bu holat bolada ta'lim maktab doirasi bilan cheklanmasligi, inson butun umr davomida o'rganishi va rivojlanishi mumkinligi haqidagi tasavvurni amaliy misolda shakllantiradi.

Hozirgi kunda internet, mobil qurilmalar va raqamli texnologiyalar ta'lim jarayonining ajralmas qismiga aylanmoqda. Ular o'quvchilarga zarur axborotni izlab topish, masofaviy ta'lim olish va yangi ko'nikmalarni egallash imkonini beradi. Shu bilan birga, internetdan me'yorida ortiq foydalanish, sifatsiz axborotga berilish va vaqtning samarasiz sarflanishi kabi muammolar ham yuzaga keladi.

Bunday sharoitda ota-onalar farzandlarida raqamli texnologiyalardan oqilona foydalanish madaniyatini shakllantirishi zarur. Bu, xususan, internetdagi axborotning ishonchliligini tekshirish, shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish, virtual muloqot madaniyatiga rioya etish va ekran qarshisida o'tkaziladigan vaqtni me'yorlashni o'z ichiga oladi.

Shu bilan birga, faqat taqiq va cheklovlariga tayanish yetarli samara bermaydi. Ota-onalar bolaning qiziqishlarini inobatga olishi, foydali ta'limiy manbalarni tavsiya etishi hamda texnologiyalardan foydalanishda shaxsiy namuna ko'rsatishi maqsadga muvofiq.

Ota-onalarning ta'lim-tarbiya jarayonidagi ishtirokini kuchaytirish uchun quyidagi amaliy yo'nalishlarga e'tibor qaratish lozim:

- farzand bilan kundalik samimiy muloqot olib borish va uning fikrini tinglash;
- uy vazifalarini mustaqil bajarishi uchun zarur shart-sharoit yaratish va zarur hollarda ko'mak berish;
- oilada muntazam kitob o'qish va bilim olish an'anasini shakllantirish;
- maktab bilan doimiy aloqani saqlash va o'qituvchilar tavsiyalarini inobatga olish;
- bolaning qiziqishlari va qobiliyatlarini qo'llab-quvvatlash;
- mustaqil qaror qabul qilish va o'z xatti-harakatlari uchun mas'uliyatni his etishga o'rgatish;
- ta'limdagi yutuq va qiyinchiliklarga xolis yondashish hamda bolani rag'batlantirish;
- oilada sog'lom turmush tarzi, odob-axloq va o'zaro hurmat muhitini qaror toptirish.

Mazkur yo'nalishlarning muntazam amalga oshirilishi bolaning nafaqat akademik natijalariga, balki ijtimoiy, ma'naviy va psixologik rivojlanishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Ko'rib chiqilgan masalalar asosida shunday xulosa qilish mumkin: ta'lim jarayonida ota-onaning o'rni muhim bo'lib, u farzandning bilimli, odobli, mustaqil fikrlaydigan va mas'uliyatli shaxs sifatida shakllanishida hal qiluvchi ahamiyatga ega. Oila bolaning birlamchi tarbiya maskani, ota-ona esa uning ilk murabbiylari hisoblanadi.

Farzandga sifatli ta'lim berish faqat maktab yoki o'qituvchining vazifasi emas. Bu jarayon ota-ona, pedagog va jamiyatning o'zaro hamkorligini talab etadi. Ota-onaning farzandiga e'tiborli munosabati, uning bilimga qiziqishini qo'llab-quvvatlashi, shaxsiy namuna ko'rsatishi va maktab bilan hamkorlik qilishi ta'lim samaradorligini oshiruvchi muhim omillar hisoblanadi. Ota-onaning farzandiga e'tiborli bo'lishi, uning bilim olishga bo'lgan qiziqishini qo'llab-quvvatlashi, shaxsiy namuna ko'rsatishi va maktab bilan hamkorlik qilishi ta'lim samaradorligini oshiradi.

Shunga ko'ra, har bir ota-ona farzandining ta'lim-tarbiyasiga mas'uliyat bilan yondashishi, uning qobiliyatlarini rivojlantirishga intilishi va kelgusi muvaffaqiyatlari uchun zarur shart-sharoit yaratishi maqsadga muvofiq. Bilimli, ma'naviyatli va barkamol avlodni voyaga yetkazish oila, ta'lim muassasalari va butun jamiyatning umumiy vazifasi hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. 2020-yil 23-sentabr, O'RQ-637-son.
2. O'zbekiston Respublikasining "Bola huquqlarining kafolatlari to'g'risida"gi Qonuni. 2008-yil 7-yanvar.
3. Avloniy, A. *Turkiy guliston yoxud axloq*.
4. Pedagogika va oila tarbiyasiga oid o'quv qo'llanmalar.
5. Umumiy o'rta ta'lim muassasalari va oila hamkorligiga oid metodik tavsiyalar.